

Nr 7.

Av herrar **Hage** och **Månsson** i Hagaström, i anledning av
*Kungl. Maj:ts proposition, nr 2, angående glidande tull-
satser för vissa slag av spannmål m. m.*

I proposition nr 1 till innevarande års urtima riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit att

dels besluta, att för tiden till och med den 31 augusti 1920 rätt att till riket införa vete och råg samt mjöl och gryn därav icke skall tillkomma annan än staten eller den eller dem, åt vilken eller vilka staten överlåter sådan rätt, med undantag dock för sådan införsel, som är att hänföra till gränstrafik;

dels besluta, att för tiden till och med den 31 augusti 1920 rätt att inom riket till förbrukare direkt eller genom återförsäljare försälja vetemjöl icke skall tillkomma annan än staten eller den eller dem, åt vilken eller vilka staten överlåter sådan rätt;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som må erfordras för upprätthållandet av nu angivna ensamrätt till viss införsel och försäljning;

dels ock godkänna det vid statsrådsprotokollet såsom bilaga nr 1 fogade kontrakt mellan svenska staten och Sveriges kvarnintressenter, förening u. p. a.

I proposition nr 2 har Kungl. Maj:t ytterligare föreslagit riksdagen att

dels besluta,
att vid införsel till riket under tiden 1 juni 1920—31 maj 1922 av vete, råg eller korn skall erläggas en tullsats motsvarande halva skillnaden mellan å ena sidan det på sätt nedan sägs bestämda inhemska normalpriset för vete efter avdrag av 5 procent å samma pris och å

Bihang till urtima riksdagens protokoll 1919. 4 saml. 4 häft. (Nr 7.) 1

andra sidan det i enlighet med nedan meddelade bestämmelser för den tid, då införseln sker, beräknade importpriset för vete, dock att, där denna skillnad ej uppgår till minst en krona för 100 kilogram, tull icke skall för varan utgå samt att tullen icke må i något fall överstiga 3 kronor 70 öre för 100 kilogram; samt

att vid införsel till riket under samma tid av mjöl eller gryn av vete, råg eller korn samt vid införsel av malt eller av till tulltaxans rubrik 149 hänförligt bröd skall erläggas en tullsats, som med 75 procent överstiger den för omalet vete samtidigt gällande tullsats, skolande nu ifrågavarande tullsats uttryckas i jämnt femtal öre och vid behov avrundas till närmast högre femtal;

dels besluta, att förenämnda inhemska normalpris för vete skall för ett år i sänder av den ifrågavarande tiden uträknas av lantbruksstyrelsen i enlighet med de grunder, som finnas angivna i den vid statsrådsprotokollet fogade bilagan nr 1;

dels besluta, att ovan omförmälda importpris skall för perioder av tre månader, räknade från och med den 1 juni 1920, beräknas av kommerskollegium och avse medelpriset å utländskt vete fritt banvagn i svensk importhamn;

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må äga utfärda de närmare bestämmelser angående beräkandet av omförmälda normalpris samt förenämnda importpris, som må finnas erforderliga;

dels fastställa ändrad lydelse av vissa rubriker i tulltaxan i enlighet med vid statsrådsprotokollet såsom bilaga nr 2 fogat förslag, att tillämpas under tiden 1 juni 1920—31 maj 1922;

dels ock godkänna det vid statsrådsprotokollet såsom bilaga nr 3 fogade förslag till ändrad lydelse av § 13 mom. 3 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor, att tillämpas under tiden 1 juni 1920—31 maj 1922.

Innebörden i de yrkanden som på detta sätt bragts inför riksdagens prövning, är i korthet den, att regeringen påyrkar, att riksdagen måtte medgiva, att för tiden intill den 1 juni 1920 spannmålshandeln inklusive importen måtte få övergå från staten, som för närvarande har hand om densamma, till ett enskilt konsortium under statskontroll. Denna anordning motiveras bland annat med en hänvisning till det förhållandet, att staten åtagit sig bland annat, att till visst minimipris inköpa från odlare inom landet de hos dem under åren 1918 och 1919 skördade partier vete och råg, vilka till staten hembjudas före den 1 juni 1920. Sistnämnda beslut nödvändiggör, enligt regeringens uppfattning, att vissa bestämda utförsäljningspris fastslås för spannmål och mjöl för

konsumtion inom landet, så länge minimipriserna äro gällande, samt att spannmålshandeln icke kan bliva en fri oreglerad hantering under nämnda tid.

Då det sedan gällt att i praktiken omsätta denna ståndpunkt, ha två alternativvägar stått öppna: fortsatt statsdrift eller statskontrollerad enskild företagsamhet, bedriven genom en sammanslutning av kvarnarna. Regeringen har föreslagit det senare alternativet.

Med avseende på tiden efter den 1 juni 1920, vid vilken tidpunkt de garanterade minimipriserna upphöra, har däremot föreslagits spannmålshandelns fullständiga frigivande. Men samtidigt innebär regeringspropositionen med avseende på denna tid (tiden från och med 1 juni 1920 till och med 31 maj 1922) ett yrkande på att minimiprisets upphörda skydd för producenterna skall ersättas med ett skyddstullssystem för råg, vete och korn — s. k. glidande tullar — konstruerat på sådant sätt, att tullen tidvis förändras, d. v. s. höjes när importpriset falla och alltså skillnaden mellan import- och inländskt pris blir större, samt sänkes när de stiga, och som i övrigt avpassas så, att det vid behov giver den inländska odlingen skydd, men å andra sidan vid höga pris å världsmarknaden ej i onödan betungar konsumtionen. Med hänsyn härtill föreslås, att tullen skall utgå med föränderliga belopp eller med halva skillnaden mellan grundpriset å den inhemska spannmålen och importpriset, dock att ingen tull skall utgå, då importpriset med mindre än en krona per deciton understiger det inhemska grundpriset, samt att en maximitullsats av 3.70 kronor per deciton föreskrives. Tullsatserna för mjöl och gryn föreslås till belopp, som med 75 procent överstiga den samtidigt gällande tullen å motsvarande spannmålslag.

Det förslag, som här ovan omnämnts, är i huvudsak detsamma, som framlagts av majoriteten bland de av regeringen tillsatta spannmålsregleringssakkunniga. Minoriteten bland dessa, bestående av riksdagsman G. W. Källman och undertecknad Hage, ha emellertid icke instämt i ovanstående yrkande utan framfört särskilda yttranden, i vilka tages avstånd från de föreliggande förslagen — i herr Källmans reservation tages dock endast avstånd från förslaget om gliditullar. Nämnda reservationer återfinnas å sid. 53—60 i de sakkunnigas betänkande, vilket bifogats vid proposition nr 1.

De synpunkter, som anföras i de bägge reservationerna, torde kunna sägas vara sådana, att de alltjämt motivera, att riksdagen ordnar de föreliggande frågorna på annat sätt, än sakkunnigemajoriteten och rege-

ringen föreslagit. De av regeringen föreslagna modifikationerna i sakkunnigeförslaget samt den i någon mån ändrade tidssituationen kunna nämligen ej utgöra motiv för ett annat omdöme.

Vad särskilt beträffar *den del av förslaget, som omfattar tiden före den 1 juni 1920*, så står det fast som något ofrånkomligt, vad som yttrats i den senare av de bägge reservationerna. I densamma hänvisas först till att sakkunniga uttalat att det är antagligt, att de fastställda minimiprisen komma att ställa sig högre än priset å den importerade spannmålen. »Skulle detta vara riktigt», fortsättes vidare i nämnda reservation, »torde följden av minimipriserna bliva, att landets konsumenter — bland annat även de i de allra lägsta inkomstlagren — komma att tvingas betala ett högre pris för sin brödföda än vad de antagligen skulle få betala utan tillvaro av sådana minimipris.»

Ävenså betonas i nämnda reservation, att det måste anses ganska betänkligt, »om dessa ökade utgifter för konsumenterna — vilka utgifter under ifrågavarande period, sådan situationen nu utvecklats sig, mindre motiveras med hänsyn till behovet att öka spannmålsproduktionen eller hålla uppe densamma vid en viss nivå, utan fastmera utgöra ett pris-skydd för spannmålsproducenterna — uttagas »per mun», alltså med större belopp för större familjer än för mindre samt utan hänsyn till konsumenternas ekonomiska bärkraft. Konsekvensen av en sådan anordning torde nämligen bliva, att nämnda merutgifter för konsumenterna, vilka utgifter verka som ett ekonomiskt skydd för producenter, som till stor utsträckning äro någorlunda välsituerade, få betalas av konsumenter, som till stor del äro i ekonomiskt sämre ställning än de producenter, som man avser att skydda.»

»Så torde åtminstone bli fallet», fortsätter vidare reservationen, »om spannmåls- och brödpriset kommer att bestämmas på sätt sakkunnigas majoritet föreslagit, d. v. s. uteslutande med hänsyn till det antagligen högre priset, minimipriset, och under förutsättning i övrigt att någon större prisdifferens uppstår mellan minimipris och importpris å spannmål, samt om samtidigt inga åtgärder vidtagas, som kunna leda till att konsumenternas nu nämnda merutgifter på ett eller annat sätt helt och hållet eller delvis komma tillbaka till dem.»

Nu antydes emellertid i den kungl. propositionen, att man har all anledning antaga, att importpriset under den närmaste tiden kommer att ställa sig ungefärligen lika högt eller åtminstone oväsentligt lägre än minimipriset. Här om vet man emellertid ingenting med bestämdhet, även om prissförhållandena just nu tala härför. Alltså torde fortfarande kvarstå starka skäl för den uppfattning, som i nämnda reservation fram-

föres, nämligen att det icke är riktigt, som av sakkunnigemajoriteten föreslagits, d. v. s. att priset på spannmålsprodukterna vid utförsäljningen till konsumtion bör bestämmas med hänsyn endast till det högre priset: minimipriset. Tvärtom kan man ha rätt påyrka, att en prisreduktion skall ske i de fall, då vid förmalning av nämnda produkter, särskilt vetemjölet, använts importspannmål, inköpt till billigare pris än minimipriset.

I denna prisfråga anföres i den förut omnämnda reservationen följande:

»Den enligt mitt förmenande närmast till hands liggande utvägen, som erbjuder sig härvidlag, är att man fastställer utförsäljningspriset för spannmålsproduktionen med hänsyn till importpriset (givetvis med tillägg av omkostnader för förvaring m. m.) — dock naturligtvis under den förutsättningen, att importpriset ställer sig någorlunda lägre än minimipriset. De förluster, som med en sådan anordning skulle åstadkommas för statsverket, kunna antingen täckas genom upptagande av lån — om kreditmöjligheterna tillåta detta, varom sakkunniga givetvis ej ha att yttra sig — att amorteras på vissa år framåt eller också direkt uttagas genom statsbeskattning. I förra fallet torde man vinna, att de ökade kostnader, som äro ett resultat av minimiprisbestämmelserna, ej falla direkt prisfördyrande på den nuvarande konsumtionen med sin redan förut högt uppdrivna belastning (med därmed följande konsekvenser i form av utgiftsökning å all annan produktion samt å statens och enskild verksamhet). Sakkunnigas majoritet har också med avseende på detta spörsmål erkänt, att 'starka skäl tala (nämligen) för önskvärdheten av att snarast möjligt kunna åvägabringa en sänkning av den i Sverige för närvarande högre än i de flesta andra härmed jämförliga länder uppressade prisnivån för livsmedel'.

»Även om rörande effekten i allmänhet av ett sådant insläende på lånevägen råder olika meningar, kan man dock våga påvisa, att med en sådan låneanordning en del av den belastning på statsbudgeten, som *genast* skulle uppstå vid användande av andra vägar än lånevägen, däremot vid lånevägens anlitande överföres till de *kommande* årens budget, då den givetvis skulle göra sig påmind i form av amorteringar och räntebetalning. Men detta skulle i så fall ske vid en tidpunkt, då statsbudgeten eventuellt kunde tänkas ej vara i så hög grad belastad av utgifter, föranledda av kristiden, och då nämnda budget i övrigt möjligen kunde tänkas vara mindre nedtryckt av utgifter för militära ändamål.»

»Rörande den nationalekonomiska innebörden av anordningar av det slag, som här ovan berörts, finnas givetvis olika meningar. Däremot kan ej råda mer än en mening därom, att ett läggande av mer-

kostnaderna med anledning av minimipriserna på den konsumerade varan medför, att dessa merkostnader uttagas 'per mun' — visserligen förmildras i någon mån verkningarna härav på så sätt, att ett återförande av en del av dessa kostnader komme att ske till konsumenterna genom den anordning, som sakkunnigas majoritet ifrågasatt, då man antytt, att vinsten, uppstående genom den billigare spannmålsens (importspannmålsens) användande borde läggas till dyrtidsanslaget. En sådan prispolitik för spannmålsprodukter, som av sakkunnigas majoritet föreslagits, — vars innebörd alltså är, att utförsäljningspriset skall sättas med hänsyn ej till det *lägre* priset (vilket antagligen blir importpriset) utan till det *högre* (minimipriset å inländsk spannmål), varefter vinsten, som härigenom uppstår, ifrågasättes böra till viss del överföras till statens dyrtidsanslag, — kan jag ej vara med om att tillstyrka under *alla* förhållanden, och detta med hänsyn därtill, att merkostnaden — som jag förut påpekat — uttages per konsumerad kvantitet, alltså med större belopp för större familjer och utan hänsyn till konsumentens ekonomiska ställning. Förutsättningen för att jag skall kunna tillstyrka en sådan anordning är, att det sättes som ett *villkor*, att nyssnämnda vinst användes för förbilligande av livsmedel — speciellt brödfödan för mindre bemedlade och särskilt för sådana med större familjer. I denna punkt har emellertid sakkunnigas majoritet ej ansett sig böra göra ett bestämt förslag utan inskränkt sig till att anföra följande: »Rörande dennas (vinstens) användande finna de sakkunniga sig icke böra framställa förslag, utan hålla före, att det bör tillkomma Kungl. Maj:t att efter omständigheterna pröva, huruvida den exempelvis bör tillföras det s. k. dyrtidsanslaget eller liknande fond eller ock på annat lämpligt sätt förbrukas.»

»Skulle det emellertid visa sig, att skillnaden mellan importpris och minimipris blir *synnerligen stor*, håller jag före — med hänsyn till den förut anförda och av sakkunnigas majoritet understrukna synpunkten, att det är synnerligen önskvärt, att den allmänna prisnivå å livsmedeln nedpressas — att det är lämpligare att bestämma, att här omnämnda utförsäljningspriser fastställas med hänsyn till det *lägre* priset (importpriset) särskilt med avseende å vetet, under det att det givetvis med avseende på rågen kan diskuteras, om en sådan anordning bör vidtagas med hänsyn till det förhållandet, att råg, enligt vad det antages, ej torde komma att förekomma till import i avsevärdare kvantiteter. Härvid skulle de utgifter, som härav bli en följd för staten, antingen — under förutsättningar, som förut nämnts — upplånas eller också uttaxeras genom statsbeskattning, alltså i intetdera fallet uttaxeras per konsumerad kvan-

titet, utau genom en beskattning, som toge hänsyn till vederbörandes ekonomiska bärkraft. Givetvis vore riksdagen oförhindrad, om den funne anledning därtill, att i så fall, utöver den *allmänna* prissänkningen, anslå medel för *särskild* prissänkning för mindre bemedlade. Efter dylika linjer — syftande både till en *allmän* nedsättning och en sådan för mindre bemedlade — gick den nu sittande regeringen, då den vid 1918 års urtima riksdag föreslog vissa åtgärder i samband med realiserandet av bränslekommissionens ved.»

Emellertid har regeringen, enligt vad det framgår av propositionen, ej velat reflektera på sådana anordningar som de här ifrågasatta, och detta trots att folkhushållningskommissionen i sitt yttrande sid. 15—17 i propositionen i någon mån reagerat mot sakkunnigemajoritetens synpunkter i prisfrågan. En av orsakerna till regeringens ståndpunkttagande i denna speciella fråga torde väl vara den, som framhålles å sid. 39—41, att de blivande priserna för vetemjöl och rågsikt med den anordning, som i propositionen föreslås för tiden intill den 1 juni 1920, bli lägre än de nuvarande priserna, oaktat dessa äro nedbringade med betydande tillskott av statsmedel, samt att priset å rågmjöl blir oförändrat, ehuru prisregleringen bortfaller. En sådan upplysning är dock ej sådan, att den avvärjar kravet på att mjölet bör göras om möjligt *ännu* billigare dels genom statsanslag, dels genom att man lägger det lägre priset (importpriset) till grund för utförsäljningspriset. Ty då såväl sakkunniga som folkhushållningskommissionen starkt betonat nödvändigheten av att nedpressa prisnivån och den s. k. prisindexen hittills visat stark obenägenhet att gå ned med några större belopp, ja t. o. m. kan antagas komma att i stället gå uppåt under kommande kvartal, bland annat på grund av den allmänna hyresförhöjning, som torde bliva en följd av innevarande års lagtima riksdags beslut (det har även talats om att veden kommer att stiga i pris), så synes det okonsekvent, om statsmakterna vidtaga sådana anordningar, som vid en eventuell nedgång av det utländska priset resultera i högre utförsäljningspriser på grund av att minimipriserna läggas till grund för prisbestämmandet.

Från denna utgångspunkt kan man ej komma fram till någon annan ståndpunkt än den, att utförsäljningspriset borde sättas uteslutande med hänsyn till det lägre priset och att staten bör lämna anslag för att man skall kunna ordna saken på detta sätt.

Härvidlag bör icke den anmärkningen tillmätas någon betydelse, att sådana anslags givande utgöra ett understödssystem, som ej bör ifrågakomma. En sådan anmärkning kan möjligen vara berättigad under tider med *normala* prislägen men ej under nuvarande tider, vilka fört-

farande måste betraktas som kristider eller möjligen som övergångstider till en normal tid i prishänseende — en normal tid, mot vilken framåtskridandet synes gå med mycket små och dröjande steg.

Emellertid torde det vara så, att en sådan anordning med avseende på prissättningen som den här ifrågasatta förutsätter beviljande av statsanslag. Då intet förslag föreligger från regeringen i denna anslagsfråga, torde det möta mycket stora svårigheter att vid en urtima riksdag framlägga ett förslag, som medför nödvändigheten av statsanslags beviljande. Ävenså torde det möta vissa svårigheter att förena den här ifrågasatta prissänkningemetoden med upphävandet av ransoneringen, vilket upphävande av regeringen ifrågasatts skola ske den 1 september i år.

Emellertid kan det fortfarande betonas — liksom skett i den förut nämnda reservationen ävensom i folkhushållningskommissionens utlåtande (på sid. 17 i propositionen) — att ransoneringens upphävande ej bör ställas *före* önskemålet om mjölets förbilligande, ty säkerligen skulle åtminstone de fattigare folklagren fortfarande böja sig under ransoneringstväanget, om man visste att detta vore enda sättet att tekniskt ordna ett avsevärt förbilligande av den viktiga konsumtionsvaran mjölet.

Då nu emellertid inga åtgärder vidtagits för åstadkommande av de anordningar, som utgöra förutsättningen för prisfrågans ordnande på det här ovan ifrågasatta sättet, och då vidare genom pressen ett meddelande lämnats om ransoneringens upphävande den 1 september i år, se vi oss av dessa skäl avskurna från möjligheten att här framföra ett yrkande på utförsäljningsprisets bestämmande uteslutande efter det lägre priset (importpriset).

Däremot måste de skäl, som här ovan anförts, utgöra motiv för att riksdagen bör fastslå, att vad som kan göras för att nedbringa utförsäljningspriserna för spannmål och mjöl *ovillkorligen* skall ske. En sådan åtgärd har ifrågasatts i sakkunnigemajoritetens utlåtande ävensom i en av reservationerna. Det gäller användandet av den vinst, som kan uppstå därigenom att utförsäljningspriset för mjöl m. m. alltid skall sättas efter det högre priset (minimipriset), även om i tillverkningen ingår spannmål inköpt från utlandet till ett lägre pris. I denna punkt har emellertid sakkunnigas majoritet ej ansett sig böra göra ett bestämt förslag, utan inskränkt sig till att anföra följande: »Rörande dennas (vinstens) användande finna de sakkunniga sig icke böra framställa förslag, utan hålla före, att det bör tillkomma Kungl. Maj:t att efter omständigheterna pröva, huruvida den exempelvis bör tillföras det s. k. dyrtidsanslaget eller liknande fond eller ock på annat lämpligt sätt förbrukas.»

För vår del anse vi emellertid, att riksdagen ovillkorligen bör göra ett bestämt uttalande i denna fråga och, i likhet med ovannämnda reservation, definitivt fastslå, att den vinst, som uppkommer på detta sätt, om importprisen bli lägre än minimiprisen, skall, sedan en viss mindre procent avdragits och överlämnats till kvarnföreningen — om spannmåls-handeln överlämnas till detta konsortium — för att stimulera denna till att söka göra billiga inköp, användas av staten för ovannämnda förbilligande av spannmålsprodukterna, varvid det vore önskligt, om fattiga barnrika familjer därvid kunde gynnas, ty dessa familjer ha givetvis hårdast träffats av prisskyddets utgående »per mun». (Samtidigt bör det betonas, att även andra anslag till förbilligande av spannmålsprodukterna böra om möjligt utgå. I de fall, då spannmålsprodukter framställts även av utländsk spannmål och denna ställer sig högre i pris än den inländska minimiprisspannmålen, bör ovillkorligen statstillskott lämnas, för att priset ej må bli högre än vad som betingas av minimipriset.) Ett yrkande i dessa frågor framställles här nedan i denna motion.

Som förut nämnts, har regeringen föreslagit, att spannmålshandeln under tiden intill den 1 juni 1920 d. v. s. under den tid, då minimipriserna äro gällande, skall överlämnas till konsortium av *enskilda* kvarnföretag. Detta förslag, att — visserligen under en viss statskontroll — överlämna hela denna för nationen mycket viktiga verksamhet, som nu under en viss tid handlagts av statens organ, till ett enskilt kvarnkonsortium och giva denna enskilda sammanslutning den starka ställning, som en dylik monopolrätt medför, synes oss vara i hög grad olämpligt. Då under alla förhållanden det ansetts — och med fullt fog — att spannmålshandlingen ej under ovan nämnda tid i alla fall kan lössläppas som en fri näring, borde enligt vårt förmenande denna omständighet vara nog för att motivera statsdriftens bibehållande på detta område. Denna uppfattning har också undertecknad Hage ansett sig böra hävda i den ovan nämnda reservationen, där det på denna punkt anföres följande:

»Med avseende på *frågan, om spannmålshandeln bör överlämnas till kvarnarna* eller fortfarande handläggas av folkhushållningskommissionens spannmålsbyrå och importbyrå (eventuellt annat statsorgan), har jag inom sakkunniga hållit före, att det sistnämnda alternativet definitivt bör förordas av sakkunniga. Som skäl för min uppfattning vill jag bland annat peka på den tvekan, som kommit till synes från sakkunnigas majoritet med avseende på projektet att överlämna spannmåls-handeln till kvarnarna, fastän majoriteten tänker sig den möjligheten, att

genom fortsatta underhandlingar för staten bättre villkor skola kunna åstadkommas i det föreliggande förslaget till överenskommelse.»

»Som skäl för avstyrkande av förslaget kan i övrigt även anföras de svårigheter att tekniskt ordna det ekonomiska mellanhandet och andra förhållanden mellan staten och kvarnföreningen, vilket sammanhänger med det förhållandet, att spannmålshandeln allt fortfarande under denna period kommer att vara bunden av vissa bestämmelser. Särskilt bör det bemärkas, att sakkunnigas majoritet nödgas gå med på att kvarnföreningen skall erhålla en viss del av den vinst, som antages uppstå genom skillnaden mellan import- och minimipriserna. Skulle däremot handeln fortfarande ligga i statens hand, torde väl hela denna vinst stanna hos det allmänna.»

»Slutligen kan anmärkas, att synpunkten att statens kreditbelastning lättas, om sakkunnigemajoritetens förslag på denna punkt vinner bifall, visserligen bör tillmätas en viss betydelse. Men samtidigt torde kunna anmärkas, att landets kreditgivning som helhet betraktad ej kan i alla fall undgå att bli belastad, om den enskilda företagsamheten skall övertaga spannmålshandeln.»

De skäl, som här anförts för vår uppfattning, att den privata företagsamheten ej bör övertaga den viktiga spannmålshandeln och att alltså ett enskilt privatkapitalistiskt konsortium ej bör givas den stora makt, som ligger i ett privatmonopol på detta område, äro fortfarande gällande. I vårt grannland Norge har man också tagit hänsyn till dessa synpunkter, då den kommitté, som där avgivit ett betänkande i denna fråga, gått fram efter helt andra linjer än dem, som den svenska regeringen och våra spannmålsregleringssakkunniga föreslagit. En synnerligen klarläggande och bärande argumentering för den norska ståndpunkten i denna fråga förekommer i en bilaga till det norska betänkandet (särskilt yttrande av J. Bergenson, sid. 5 och följande).

Men även bland sakkunniga har under vissa tider starka betänkligheter hysts mot att lägga spannmålshandeln i det privata konsortiets händer. Vid tiden för avgivandet av sakkunnigas utlåtande hade ej heller ett tillfredsställande förslag till överenskommelse kunnat uppgöras mellan kvarnarna och staten, varför sakkunniga även ansågo sig böra ifrågasätta, att staten skulle behålla hanteringen, om ett tillfredsställande sådant förslag ej kunde åstadkommas.

Nu ligger emellertid saken så, att tidpunkten för ordnandet av hela denna fråga står alldeles för dörren. Inga förberedande åtgärder ha vidtagits för att åstadkomma en behöblig omorganisation av de statsorgan, som vid ett eventuellt statsövertagande av spannmålshandeln

skulle taga hand om rörelsen. Vi nödgas alltså inför detta förhållande — under ett bestämt avståndstagande från hela förslaget och under uttalande, att riksdagen borde förklara, att densamma endast genom omöjligheten att erhålla en annan lösning under den korta tid, som återstår till den 1 september, kunnat förmå sig till att antaga förslaget — avstå från något yrkande i frågan.

Den viktigaste delen av regeringsförslaget torde vara förslaget om införande av *glidande tullar* under tiden 1 juni 1920—31 maj 1922. Även denna del av förslaget överensstämmer med sakkunnigutlåtandets yrkande, utom däri att regeringen förslagsvis satt ett maximibelopp för tullen i fråga till kronor 3.70 för 100 kilogram.

I denna fråga yttrar sig reservanten inom spannmålsregleringssakkunniga herr Källman på följande sätt:

»Beträffande de sakkunnigas förslag till skydd för jordbruket efter den 1 juni 1920, eller en anordning med s. k. glidtullar, måste jag för min del därå yrka avslag. Dels torde nämligen övergången till en lägre prisnivå för jordbrukets vidkommande ske under de mest betryggande förhållanden genom av staten garanterade minimipris även för 1919 års brödsädesskörd, och dels torde de abnormt höga prisen å andra jordbruksprodukter än spannmål under de senaste åren ha tillfört jordbrukets ägare en sådan ekonomisk stabilitet, att dessa utau några som helst svårigheter kunna bära en övergång med ett häftigare prisfall efter 1 juni 1920.

Skulle mot förmodan någon åtgärd i den riktning, de sakkunniga förordat, visa sig erforderlig, torde en anordning med statsmonopol å spannmålsimporten vara en även ur konsumenternas synpunkt möjlig utväg.

I varje fall lära eventuellt erforderliga åtgärder från statens sida efter det de statsgaranterade minimiprisen upphört att gälla, kunna närmare övervägas och i fall av behov föreläggas 1920 års riksdag.»

I den förut nämnda reservationen av undertecknad Hage förekommer i denna fråga följande uttalande:

»Även med avseende på *frågan om vilka åtgärder som från statens sida böra vidtagas med avseende på spannmålshandeln samt spannmåls- och mjölproduktionen efter den 1 juni 1920*, då de av staten garanterade minimipriserna upphöra att gälla, har jag — som redan antytts — en från majoriteten avvikande mening. Sakkunnigas majoritet har på denna punkt föreslagit, att från och med nämnda tid tills vidare tullar med glidande skala skola införas för att bereda spannmålsproduktionen ett skydd mot i landet inträngande spannmål med lägre pris. Ett sådant

inträngande skulle enligt majoritetens uppfattning kunna tänkas resultera i att den inhemska spannmålen måste säljas till ett billigare pris än produktionskostnaden betingar, vilket förhållande i sin tur skulle åstadkomma en nedgång i värdet på de svenska jordbruksegendomarna samt en allmän depression inom det svenska jordbruket med därmed följande minskad jordbruksproduktion i de fall, där det ej medförde, att den mindre bäriga spannmålsproduktionen i någon utsträckning omlades till foderodling för ladugårdsproduktion — en utveckling, som dock med hänsyn till den nuvarande bristande tillgången på ladugårdsprodukter (mjölk, smör, ost m. m.) påståtts vara i viss mån önskvärd; det torde väl även kunna antagas, att avsättningsmöjligheterna och transportmöjligheterna till utlandet för dessa varor så småningom ökas.»

»För min del kan jag trots de synpunkter, som av sakkunnigas majoritet anförts, ej vara med om att tillstyrka en återgång till ett skyddstullsystem för spannmålsproduktionen, icke ens i den form av glidullar med halvt tullskydd, som av sakkunnigas majoritet föreslagits, bland annat av den anledningen, att varje slag av tullsystem lägger merkostnaden direkt på konsumtionen, d. v. s. merkostnaden uttaxeras med större belopp på större familjer och utan hänsyn till konsumenternas ekonomiska bärkraft.»

»Även andra skäl tala mot en anslutning till tanken på glidullar. Så t. ex. kan man ej komma ifrån den uppfattningen, att de beräkningar angående den svenska spannmålsproduktionens normalkostnader, som ligga till grund för tullskyddet i fråga, alltid bliva — huru noga de än uppgöras — i mer eller mindre grad färgade av producentsynpunkter, vadan man kan antaga, att i många fall det mål, som sakkunnigas majoritet säger sig vilja nå, nämligen att producenterna och konsumenterna skola vardera bära nalva bördan, ej blir en verklighet.»

»Jag anser mig även kunna ha anledning avstyrka de föreslagna tullarnas införande med hänvisning till det förhållandet, att den kommitté, som i Norge varit tillsatt för att behandla detta spörsmål, med stor majoritet (7 mot 2) avstyrkt tillgripandet av tullsystem och hänvisat till andra utvägar för lösande av denna fråga (statsmonopol och spannmålsreserv), varvid bl. a. den motiveringen anförts, att den övervägande meningen inom folkflertalet är mot tullarna — ett påpekande, som nog även torde gälla för vårt land.»

»Jag har inom sakkunniga framhållit, att det åtminstone ej finnes anledning att redan nu föreslå och besluta rörande de statsåtgärder, som skola vidtagas i detta avseende de närmaste åren efter den 1 juni 1920, alldenstund man nu har mycket svårt att bedöma, huru förhållandena

komma att under nämnda år utveckla sig på detta område. Åtminstone ha de upplysningar, som inom sakkunniga lämnats angående minskad konkurrenskraft på spannmålsproduktionens område från Rysslands och Tysklands sida m. m., icke övertygat mig om att anledning finnes att nu binda sig för det tullskydd, som här ifrågasatts och som kan vara mycket betänkligt med hänsyn till att hela tullfrågan nu ligger under utredning. Spannmålsproducenternas krav på att redan nu få vissa skyddsåtgärder för sin näring garanterade, kan dock mötas med det motpåståendet, att staten under kristiden bundit sig för mycket långt gående åtgärder till fördel för dem och att staten alltjämt giver spannmålsproduktionen understöd i form av minimipris ända till den 1 juni 1920. Man torde ock kunna säga, att dessa producenter, till viss del åtminstone, gå in i den nedgångsperiod — som möjligen kan inträffa och som väl då torde gå ut över alla samhällskategorier — med en viss ekonomisk behållning åstadkommen under kristiden. Jag vidhåller alltså den uppfattningen, att *något beslut i denna fråga ej nu bör fattas, och att sakkunnigemajoritetens förslag om åstadkommande av s. k. glidtullar ej bör bifallas.*»

Bägge dessa reservationer avstyrka alltså det föreliggande förslaget om glidtullar.

Beträffande dessa tullar kunna vi för övrigt fatta oss mycket kort. På dem yrka vi utan vidare avslag.

Det förnämsta skälet härtill är att det icke kan anses försvarbart och anständigt att förklara de egendomslösa samhällsgrupperna inom landet skattskyldiga till ett litet fåtal. Att detta fåtals representanter kräva en sådan skatterätt för sina huvudmän utgör intet skäl, varför de skulle få denna rätt. I alla tider har det funnits ett litet fåtal, som funnit det bekvämare att genom våld och list slå ner andra till skattskyldiga under sig och leva på frukterna av sin rövarverksamhet än att själva arbeta. Den gamla adeln, som krävde hoveritjänst av de omkringboende, på det att dess medlemmar skulle utan arbete fylla sitt värv som »rikets prydnader», har efterträtts av en liten klick ägare till landets största och fetaste jordbruk, vilka nu kräva att de producerande klasserna skola skjuta till dem hundratals miljoner kronor om året, på det att de må vara »i stånd till att uppehålla produktionen».

Det andra skälet till avslag å dessa oförsynta tullkrav är, att de sämst ställda jordbrukarna icke blott icke få något understöd, utan till och med måste betala understöd till sina bättre ställda yrkesbröder. Om det verkligen är så upp- och nedvänt, att det är av nöden påkallat att

den jordbesittande klassen för sitt uppehälle är hänvisad till understöd från de icke jordbesittande samhällsgrupperna, så är tullen omöjlig som understödsform, och nya former måste då utfinnas för understöds utdelande. Ty ett understöd bör naturligtvis utgå efter den grad av nödställdhet, i vilken understödstagaren befinner sig. Den jordbrukare, som har mycket litet eller mycket mager jord, eller jord belägen så långt upp i landet, att de klimatiska förhållandena omöjliggöra för honom att erhålla samma skördar som i södra Sverige, eller är gammal och sjuklig, eller tryckt av stor skuld, eller har många barn att försörja, måste väl då ha *det mesta* understödet. Och allteftersom han har mera eller fetare jord, eller denna är belägen under ett luftstreck med bättre klimatiska betingelser, eller han har mindre skuld eller försörjningsplikter, eller han är mera arbetsför personligen, bör understödet avtaga tills det bland de väl ställda uppnår nollpunkten. Ju mer och fetare jord han sedan har och ju mera välbelägen den är, ju mer bör han sedan bidra till den understödsfond, som i sådant fall måste upprättas och ur vilken hans sämre lottade yrkesbröder först och främst skola ha understöd, innan det kan anses som en de icke jordbesittande gruppernas skyldighet att träda till för att hjälpa de besittande.

Men det nu utgående tullstödet är den befängdaste understödsidé, som kunnat kläckas ut i hjärnan på en gycklare eller cynisk rövare, som känner människornas dumhet och beslutar att begagna sig av den. Ta vi som exempel en tull av kronor 3.70 per deciton, så blir det 37,000 kronor i årligt understöd per år för den, som har så mycken och fet jord, att han på den kan skörda 10,000 deciton; har han magrare, mindre eller sämre belägen jord, så att han endast skördar 1,000 deciton, får han nöja sig med 3,700 kronor, har han endast 100 deciton att sälja, blir det endast 370 kronor i årligt understöd, och kan han endast sälja 10 deciton, får han nöja sig med ett understöd av 37 kronor om året. Men är hans jord så illa belägen, att han ej kan odla sitt vete, anses han ha råd att betala understöd till de andra jordägarna samt till mjölkvarnarna med sammanlagt 6 kronor 50 öre per deciton enligt tulltaxan, men i verkligheten med ett belopp av mellan 8 och 10 kronor per deciton. Att man i vårt land lyckats införa och i 30 år behålla ett så beskaffat understödssystem till förmån för behövande jordbrukare, utgör ett fasaväckande vittnesbörd om förståndet hos riksdagsmännen, vilka uppenbarligen, åtminstone i denna fråga, varit berövade sunda förnufts bruk.

I stil med systemets utbetalningsform för understödet äro de argument, som framföras till favör för detsamma.

Ett av de nyaste argumenten är att man fruktar ett sådant prisfall på spannmål, att odlingen av sådan icke mer skulle löna sig i vårt land. Detta arguments värde får sin rätta belysning, om man betänker, att jorden i Europa är så ödelagd på grund av kriget och dess följder, att Frankrikes, Italiens, Tysklands, f. d. Österrike-Ungarns, Serbiens, Bulgariens, Rumäniens, Turkiets, Polens och Rysslands jord säkert i genomsnitt nu icke kommer upp till ens två tredjedelar av de skördar, som före kriget vunnits på denna mark. Vad detta betyder får ytterligare belysning, om man betänker, att under sista femårsperioden före världskriget eller åren 1909—1913 skördades av Europa 52,397,600 ton *vete* per år eller 49.9 procent av världsveteskordeu, att av världsrågskordeu på 46,004,200 ton skördades icke mindre än 42,759,300 ton eller 92.9 procent av hela världens skörd av vederbörande artikel i Europa, samt att av världens *kornskörd* på 39,444,300 ton skördades i vår världsdell icke mindre än 23,396,800 ton eller 59.3 procent av världens skörd på korn och att av *havreskordeu*, som uppgick till 65,256,400 ton i världen, skördades 39,622,400 ton eller 60.7 procent i Europa. Härtill kom för Europas vidkommande 15,366,100 ton *majs* eller 15.3 procent av världens skörd av även denna vara.

Denna fruktbara europeiska jord har genom kriget berövats större delen av sina dragare och sin förnämlsta mänskliga arbetskraft, den har måst sakna konstgödsel och ordentlig skötsel, ogräset har på vida områden tagit överhand, och man måste räkna med minst ett årtionde här-efter, innan dessa åkrar erhålla samma produktionskraft som före kriget.

Under denna tid måste Europa suga den utomeuropeiska spannmålsmarknaden, och vad här finnes att erhålla av brödsäid kan man lätt göra sig en föreställning om, då man vet att hela nordamerikanska kontinenten, Kanada medräknat, endast frambringar 23 procent av världens veteskörd och fattiga 2 procent av dess rågskörd samt 12.9 procent av dess kornskördar. Den amerikanska spannmålsmarknaden har också länge visat ett pris av 237 och en halv cents per bushel för *vete* eller vid normal dollarkurs 32 kronor 83 öre per 100 kilogram. Genom den amerikanska dollarns höga kurs blir detta pris ännu högre i verkligheten. De höga livsmedelspriserna hota ju att i Amerika framkalla revolutionära strejker, så att man är allvarligt betänkt på att låta statskassan bära en stor del av de till jordbrukarna utfästa minimipriserna. Men för världsmarknadens vidkommande kommer säkert det höga vetepriset att hålla sig i många år framåt.

Härtill komma de orimliga frakterna, vilka för ögonblicket belöpa sig till omkring 12 kronor per 100 kilogram från Amerika till Sverige.

Dessa frakter komma kanske att gå ned åtskilligt om ett par år, men komma för långa tider framåt dock att bli så höga, att redan de i och för sig jämte assuranser och omkostnader skänka den svenska spannmålsodlaren ett extra skydd mot utländsk konkurrens av mellan 3 och 4 kronor per 100 kilogram spannmål mot det skydd av 1 krona, som de skänkte honom före kriget. Kanske torde det då bli nödvändigt att genom statsåtgärder av något slag hjälpa de icke besittande klasserna i landet att bekomma ett billigare pris på sitt bröd än vad marknaden kan bjuda. Men om detta ej kan bifallas, så ha de åtminstone rätt att kräva att åtminstone bli fria från beskattning till de mest välsituerade grupperna bland jordbrukarna, som under kriget inhöstat så stora rikedomar på bekostnad av andras nöd och umbäranden.

Med hänvisning till vad här ovan anförts och under framförande av det kravet, att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 1 uttalar sig *dels* för att regeringen bör söka även i fortsättningen genom direkta statsanslag förbilliga spannmålsprodukterna åtminstone för de lägre inkomstlagren samt *dels* för att priset för i propositionen omnämnda produkter av spannmål skall vid utförsäljning under tiden före den 1 juni 1920 under den tid, då importpriserna äro högre än minimipriserna, nedbringas genom statsanslag till pris, som betingas av minimipriserna, samt att vinst som kan uppkomma, *om* importpriserna mot förmodan bliva lägre än minimipriserna, alltid skall användas till förbilligande av nämnda spannmålsprodukter, varvid, om möjligt, förbilligande i första hand och med största beloppen åstadkommes för stora familjer och små inkomsttagare, hemställes alltså,

att riksdagen måtte avslå proposition nr 2 med förslag till glidande tullar för vissa slag av spannmål.

Stockholm den 12 augusti 1919.

Ernst Hage.

Fabian Månsson.